

Prezentace k celostátnímu referendu

PODSTATA, ANALÝZA, ROZBOR

ZPRACOVALO: VOLNÉ SPOLEČENSTVÍ FÓRUM LIDU

PREZENTUJE: PETR BÍLÝ

1. Definice přirozených práv člověka (Pochopení podstaty)

„Přirozená práva člověka jsou **vrozená, nezcizitelná a univerzální práva, která náleží každému člověku nezávisle na státu, zákonech nebo společenských dohodách**. Vycházejí z principu, že každý člověk se rodí svobodný a s určitými právy, která mu nemůže nikdo odebrat.“

Hlavní charakteristiky přirozených práv:

- ▶ **Vrozenost** – Každý člověk je vlastníkem svých práv od narození, nejsou mu udělována státem.
- ▶ **Nezcizitelnost** – Nikdo nemůže tato práva odebrat, převést na jiného ani se jich vzdát.
- ▶ **Univerzálnost** – Platí pro všechny lidi bez ohledu na rasu, národnost, pohlaví nebo víru.
- ▶ **Nadřazenost pozitivnímu právu** – Přirozené právo je základem spravedlnosti, státní zákony by mu měly odpovídat. (např. LZSP)

1.1 Definice přirozených práv člověka

Základní přirozená práva člověka:

- ▶ **Právo na život** – Nikdo nemá právo druhému svévolně vzít život.
- ▶ **Právo na svobodu** – Člověk je svobodný a nesmí být bezdůvodně omezen ve svém rozhodování.
- ▶ **Právo na majetek** – Každý má právo vlastnit majetek a nakládat s ním dle své vůle.
- ▶ **Právo na spravedlnost** – Každý má právo na rovné zacházení a ochranu před nespravedlností.
- ▶ **Právo na sebeurčení** – Člověk má právo rozhodovat o svém životě a účastnit se správy věcí veřejných.

1.2 Definice přirozených práv člověka

Historické zakotvení přirozených práv:

- ▶ John Locke – Přirozená práva jsou základem legitimní vlády. Pokud vláda porušuje tato práva, občané mají právo na odpor.
- ▶ Deklarace nezávislosti USA (1776) – „Všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni a jsou obdařeni nezcizitelnými právy.“
- ▶ Všeobecná deklarace lidských práv OSN (1948) – Přirozená práva jsou uznána jako základní princip moderního mezinárodního práva.

1.3 Definice přirozených práv člověka

Přirozená práva vs. státní moc:

- ▶ Stát je nemůže „udělovat“, ale musí je uznávat a chránit.
- ▶ Pokud stát přirozená práva porušuje, stává se nelegitimním a občané mají právo na odpor.
- ▶ Zákony, které odporují přirozenému právu, jsou nespravedlivé a neplatné.

„Přirozená práva jsou nadřazená státní moci a tvoří základ svobodné a spravedlivé společnosti. Pokud státní moc tato práva omezuje, občané mají nejen právo, ale i povinnost se bránit.“

2. Je právo na referendum přirozeným právem člověka?

„Právo občanů vyhlásit a účastnit se referenda spadá pod přirozené právo na seburčení a správu vlastních věcí. Tento princip je zakotven v článku 25 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (ICCPR) a podrobně vyložen v obecném komentáři č. 25.“

Přirozeně-právní základ práva na referendum:

1. Lid je zdrojem veškeré státní moci
2. Právo na správu vlastních věcí (seburčení)
3. Princip rovnosti a spravedlnosti

2.1 Je právo na referendum přirozeným právem člověka?

Lid je zdrojem veškeré státní moci

- ▶ Stát existuje jen proto, aby vykonával vůli lidu. Pokud občané chtějí přímé rozhodování skrze referendum, mají na to přirozené právo. Stát nemá právo jim v tom bránit, protože sám odvozuje svou legitimitu od občanů.

Právo na správu vlastních věcí (sebeurčení)

- ▶ Každý občan má přirozené právo podílet se na rozhodování o věcech, které se ho týkají. Stát nemůže svévolně určovat, že občané mohou rozhodovat jen skrze volené zástupce – referendum je rovnocennou formou demokratického rozhodování.

Princip rovnosti a spravedlnosti

- ▶ Pokud vláda sama rozhoduje o všech klíčových otázkách bez přímé účasti občanů, narušuje princip rovnosti. Každý občan má stejné právo rozhodovat, a to nejen prostřednictvím volených zástupců, ale i přímo.

2.2 Je právo na referendum přirozeným právem člověka?

Právo na referendum je přirozeným právem!

- ▶ Lid má právo rozhodovat nejen prostřednictvím volených zástupců, ale i přímo.
- ▶ Stát nesmí bránit vyhlášení referenda ani se vymlouvat na absenci zákona.
- ▶ Pokud parlament odmítne referendum projednat nebo umožnit jeho konání, porušuje přirozené i mezinárodní právo.

3. Postavení občanů ke státu

„Občané jsou základním prvkem demokratického právního státu. Jejich postavení vůči státu je dáno zejména ústavními a mezinárodními právními normami, které garantují jejich práva a zároveň určují jejich povinnosti.“

(občan je suverén)

► Suverenita lidu

Moc ve státě vychází z lidu (čl. 1 Ústavy ČR). Občané mají právo rozhodovat o veřejných záležitostech, zejména prostřednictvím voleb, referend a občanského aktivismu.

► Občanská práva

Zaručena Listinou základních práv a svobod, zahrnují například svobodu projevu, shromažďování, účast na správě veřejných věcí a právo na odpor proti nezákonným opatřením státu.

► Povinnosti občanů

Vedle práv mají občané i povinnosti, jako je dodržování zákonů, placení daní, bránění státu v případě ohrožení nebo účast na soudních řízeních jako svědci.

4. Povinnost státních institucí vůči občanům

„Státní instituce existují za účelem služby občanům a správy veřejných záležitostí. Jejich povinnosti vyplývají zejména z Ústavy, Listiny základních práv a svobod a mezinárodních závazků ČR.“

► Zákonnost a odpovědnost

Státní orgány mohou jednat pouze na základě zákona a jsou odpovědné za řádné vykonávání své činnosti.

► Princip veřejné služby

Orgány veřejné moci musí jednat nestranně, efektivně a transparentně ve prospěch občanů. Stát nesmí jednat svévolně nebo diskriminačně.

► Ochrana práv občanů

Stát je povinen zajistit ochranu základních práv a svobod, včetně práva na spravedlivý proces, svobodu projevu, ochranu majetku a právo na informace o veřejné správě.

► Účast občanů na rozhodování

Veřejné orgány mají povinnost umožnit občanům účast na správě věcí veřejných, a to nejen prostřednictvím voleb, ale také prostřednictvím petic, konzultací, referend nebo veřejných slyšení.

5. Přirozené právo a princip suverenity lidu

„Přirozené právo vychází z principu, že moc nepochází od státu, ale od lidí. Stát a jeho instituce nejsou nadřazené občanům, ale naopak jsou jejich služebníky.“

„Lid jako zdroj státní moci znamená, že veškerá autorita, kterou mají státní orgány, není jejich vlastní, ale je odvozena od občanů.“

„Přirozené právo předchází psanému právu – suverenita lidu je vrozené právo, které není závislé na tom, zda je zapsáno v ústavě.“

Z toho vyplývá zásadní pravidlo:

- ▶ Žádný orgán státní moci nemůže svévolně jednat proti vůli lidu, protože lid je jediným legitimním vlastníkem státní moci.
- ▶ Tento princip je dále rozveden v mezinárodním právu, zejména v článku 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (ICCPR):
- ▶ „Všechny národy mají právo na sebeurčení. Na základě tohoto práva svobodně určují svůj politický status a svobodně sledují svůj hospodářský, sociální a kulturní rozvoj.“
- ▶ To znamená, že stát nesmí svévolně omezovat politickou vůli lidu – například tím, že by ignoroval požadavky občanů na referendum nebo jinou formu přímé demokracie.

5.1 Přirozené právo a princip suverenity lidu

Lid vykonává státní moc třemi způsoby:

- ▶ **Nepřímo** – skrze volené orgány (parlament, vládu, soudy).
- ▶ **Přímo** – pokud to umožňuje zákon (např. místní referendum, zákonodárná iniciativa občanů).
- ▶ **Přímo na základě ústavního principu suverenity lidu** (pokud instituce brání participaci občanů, může lid uplatnit svou moc jinými prostředky, např. protesty, občanskou neposlušností, tlaky na ústavní změny) – článek 10 Ústavy ČR.

Podle obecného komentáře č. 25 ICCPR:

„Občané mají nejen právo volit své zástupce, ale i přímo se podílet na správě veřejných věcí. Žádný státní orgán nesmí svévolně bránit výkonu tohoto práva.“

5.2 Přirozené právo a princip suverenity lidu

Zákonodárná moc (Parlament – Poslanecká sněmovna a Senát)

- ▶ Slouží k tomu, aby reprezentovala vůli lidu a přijímala zákony v souladu s ústavou a mezinárodními závazky.
- ▶ Povinnost: Parlament musí umožnit lidu podílet se na zákonodárném procesu, například projednáváním návrhů občanů nebo petic, návrhu, jinak porušuje článek 25 ICCPR.
- ▶ Nesmí ignorovat požadavky občanů na referendum, protože tím omezují právo lidu vykonávat moc přímo.

5.3 Přirozené právo a princip suverenity lidu

Výkonná moc (Vláda a prezident)

- ▶ Slouží k realizaci vůle lidu skrze výkon státní správy.
- ▶ Povinnost: Vláda nesmí zneužívat svou moc proti občanům, například omezováním občanské participace nebo blokováním referenda.
- ▶ Prezident má ústavní pravomoc vyhlašovat volby.

5.4 Přirozené právo a princip suverenity lidu

Soudní moc (Ústavní a obecné soudy)

- ▶ Slouží k ochraně ústavnosti a práv občanů.
- ▶ Povinnost: Soudy musí chránit základní práva občanů před svévolí výkonné a zákonodárné moci.
- ▶ Pokud stát odmítne občanům možnost vyhlásit referendum, soudy mají povinnost se tím zabývat a chránit právo lidu na politickou participaci podle článku 25 ICCPR (v návaznosti na článek 10 Ústavy).

6 Z čeho vychází povinnost orgánu státní moci (přirozené právo)

Ústava ČR

- ▶ Článek 1 odst. 1: Česká republika je demokratický právní stát (to znamená, že státní moc musí vždy respektovat demokratická pravidla).

„Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.“

- ▶ Článek 2 odst. 1: Veškerá moc pochází z lidu, což znamená, že stát nesmí svévolně rozhodovat proti lidu.

„Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.“

- ▶ Článek 10: Mezinárodní smlouvy o lidských právech (včetně ICCPR) jsou součástí českého právního řádu a mají přednost před běžnými zákony.

„Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“

6.1 Z čeho vychází povinnost orgánu státní moci (přirozené právo)

V Mezinárodním právu:

- ▶ **Článek 25 ICCPR:** Právo občanů účastnit se veřejného rozhodování.
- ▶ **Obecný komentář č. 25 odst. 6:** Státní orgány nesmí bránit lidu v přímé účasti na veřejných záležitostech.
- ▶ **Obecný komentář č. 25 odst. 27:** Stát nemůže uměle vytvářet překážky, které by občanům bránily ve výkonu jejich práv (například neexistencí zákona o referendu).

6.2 Z čeho vychází povinnost orgánu státní moci (přirozené právo)

- ▶ Lid je jediným skutečným vlastníkem moci a instituce mají pouze odvozenou pravomoc, což znamená, že musí sloužit lidu, ne mu vládnout.
- ▶ Státní orgány mají povinnost umožnit lidu podílet se na rozhodování, včetně možnosti přímé demokracie.
- ▶ Odmítání referenda pod záminkou neexistence zákona je porušením mezinárodního práva a popřením principu suverenity lidu.
- ▶ Pokud stát ignoruje vůli občanů, porušuje nejen Ústavu ČR, ale i ICCPR, což je důvodem pro ústavní stížnost nebo mezinárodní žalobu.

„Orgány státní moci nejsou suverénem – suverénem je lid. Pokud občané požadují referendum, instituce nemají právo jej ignorovat, protože jsou pouze nástrojem k výkonu vůle lidu, nikoliv jejím nadřízeným.“

7. Mezinárodní závazky

„Česká republika je vázána mezinárodními smlouvami, jako je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který zdůrazňuje právo občanů účastnit se veřejného života a vyžaduje, aby státní instituce fungovaly transparentně a odpovědně.“

► Čl. 10 Ústavy ČR

„Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“

8. Mezinárodní pak o občanských a politických právech

► Vyhláška č. 120/1976 Sb.

„Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.“

Článek 25

Každý občan má právo a možnost, bez jakýchkoli rozdílů uvedených v článku 2 a bez neodůvodněných omezení:

- a) podílet se na vedení veřejných záležitostí přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců;
- b) volit a být volen v pravidelných volbách, jež se budou konat na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva, tajným hlasováním zabezpečujícím svobodu hlasování;
- c) vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.

9. Obecný komentář číslo 25 k článku 25 paktu (úmluvy)

Mezinárodní smlouva o občanském a politickém právu

Kdo vydal: **VÝBOR PRO LIDSKÁ PRÁVA**

Typ: **GENERÁLNÍ**

Číslo jednací: **CCPR/C/21/Rev.1/Add.7**

Ze dne: **27. srpna 1996**

„OBECNÝ KOMENTÁŘ PŘIJATÝ VÝBOREM PRO LIDSKOU PRÁVA PODLE ČL. 40 Odst. 4 MEZINÁRODNÍHO PAKTU O OBČANSKÝCH A POLITICKÝCH PRÁVECH (Dodatek - Obecný komentář č. 25)“

10. Kde nalezneme právo na REFERENDUM (obecný komentář č.25)

- ▶ Právo občanů na přímou účast na správě věcí veřejných je v obecném komentáři č. 25 k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (ICCPR) výslovně uvedeno v odstavci 6:

„Občané mohou také přímo ovlivňovat veřejné záležitosti prostřednictvím referend a jiných forem přímé demokracie, pokud to stanoví ústava nebo zákony.“

- ▶ Tento odstavec potvrzuje, že přímá demokracie (včetně referenda) je součástí práva občanů účastnit se politického rozhodování podle článku 25 ICCPR.

10.1 Kde nalezneme právo na REFERENDUM (Ústava ČR)

- ▶ V českém kontextu je klíčové, že přímá demokracie je ústavně předpokládána (čl. 2 odst. 2 Ústavy ČR), i když zatím neexistuje zákon o celostátním referendu. To znamená, že stát má povinnost umožnit občanům účast na veřejném rozhodování i formou referenda.

„Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.“

(článek 2 odst. 2 Ústavy ČR je v rozporu povinnosti článku 10 Ústavy ČR – NEEXISTENCE Zákona, slovo může - nemusí)

„Pokud občané požadují referendum na základě 50 000 podpisů, stát nesmí ignorovat jejich vůli nebo blokovat proces pod záminkou absence prováděcího zákona. Tento argument lze použít k tlaku na zákonodárce, aby umožnili referendum nebo přijali zákon o jeho vyhlášení.“

11. Právní argumentace k celostátnímu referendu

- ▶ 1. Ústavní rámec a suverenita lidu
- ▶ 2. Mezinárodní závazky ČR a závaznost paktu OSN
- ▶ 3. Ústavní soud musí brát v potaz lidskou důstojnost a čl. 2 Ústavy

11.1 Právní argumentace k celostátnímu referendu

Ústavní rámec a suverenita lidu

- ▶ Podle čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR je ČR demokratickým právním státem, který respektuje základní práva a svobody. Čl. 2 odst. 1 stanoví, že „lid je zdrojem veškeré státní moci“. Tento princip je posílen čl. 10 Ústavy, který stanoví, že mezinárodní smlouvy o lidských právech jsou součástí ústavního pořádku a mají přednost před zákonem.
- ▶ Článek 10a umožňuje přenesení některých pravomocí na mezinárodní organizace, ale pouze „způsobem stanoveným ústavním zákonem“. To znamená, že **suverenitu nelze** bez dalšího omezit zákonem nebo rozhodnutím exekutivy (Prezident, Poslanecká sněmovna, Senát).
- ▶ Článek 10b ukládá vládě a Parlamentu kontrolu nad těmito procesy, ale nezbavuje občany jejich ústavních práv na účast na rozhodování.

11.2 Právní argumentace k celostátnímu referendu

Mezinárodní závazky ČR a závaznost paktu OSN

- ▶ ČR je signatářem Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (ICCPR), který je podle čl. 10 Ústavy ČR nadřazený zákonům.
- ▶ Obecný komentář č. 25 k článku 25 Paktu (CCPR/C/21/Rev.1/Add.7, 1996)
- ▶ Výbor OSN pro lidská práva jasně stanovuje, že občané mají právo se podílet na správě veřejných záležitostí přímo, nejen prostřednictvím volených zástupců. Stát je povinen vytvořit podmínky pro skutečnou účast občanů, což zahrnuje i mechanismy referenda.
- ▶ Omezení referenda by bylo v rozporu s povinnostmi ČR podle článku 25 Paktu.
- ▶ Doporučující Směrnice OSN pro státy o účasti občanů na veřejných záležitostech (2018) Zdůrazňuje, že občané mají mít reálné možnosti ovlivňovat rozhodování státu, včetně ústavních změn.
- ▶ Zákaz nebo omezení referenda o otázkách ústavních změn by bylo v rozporu s čl. 10 Ústavy i s mezinárodním právem.

11.3 Právní argumentace k celostátnímu referendu

Ústavní soud musí brát v potaz lidskou důstojnost a čl. 2 Ústavy

- ▶ Lidská důstojnost je základním principem demokratického státu a je obsažena v celé ústavě i mezinárodních smlouvách
- ▶ Pokud lid jako suverén požaduje změnu ústavního pořádku prostřednictvím referenda, stát nemůže toto právo bezdůvodně odmítnout.

Článek 2 Ústavy ČR:

- ▶ „Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.“
- ▶ „Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno.“

„Neexistence zákona o celostátním referendu nesmí být záminkou pro odmítnutí suverénního práva lidu rozhodnout o zásadních otázkách státu.“

12. Jak na celostátní referendum

- ▶ Právo občanů iniciovat referendum – v návaznosti na ústavní principy, čl. 2 Ústavy, Listinu základních práv a svobod a mezinárodní závazky ČR.
- ▶ Rovnost občanů a kvorum 50 tisíc podpisů – odůvodněné precedentem přímé volby prezidenta, kde je tento počet stanoven pro kandidaturu.
- ▶ Odpovědnosti PS, Senátu a prezidenta – proč jsou povinni referendum umožnit.

12.1 Jak na celostátní referendum

Právo občanů iniciovat referendum

- ▶ Právo občanů na podíl na rozhodování o zásadních otázkách státu je zaručeno čl. 2 odst. 1 Ústavy ČR, který stanoví, že „Lid je zdrojem veškeré státní moci“. Dále čl. 21 Listiny základních práv a svobod garantuje rovný přístup občanů k veřejným funkcím a účasti na veřejném životě.
- ▶ Podle čl. 10 Ústavy ČR jsou mezinárodní smlouvy o lidských právech součástí právního řádu ČR a mají přednost před zákony. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (ICCPR) v čl. 25 garantuje právo občanů podílet se na správě veřejných záležitostí nejen prostřednictvím volených zástupců, ale také přímo.
- ▶ Výbor OSN pro lidská práva v Obecném komentáři č. 25 (CCPR/C/21/Rev.1/Add.7) k článku 25 Paktu jasně uvádí, že státy musí zajistit skutečné mechanismy občanské účasti, včetně referend. Omezení tohoto práva bez dostatečného právního důvodu je porušením demokratických principů a lidské důstojnosti.

12.2 Jak na celostátní referendum

Rovnost občanů a kvorum 50 tisíc podpisů

- ▶ Mechanismus návrhu s 50 tisíci podpisy vychází z principu rovnosti práv a lidské důstojnosti dle čl. 1 Listiny základních práv a svobod. Tento požadavek odpovídá podmínkám stanoveným pro kandidaturu v přímé volbě prezidenta (čl. 56 Ústavy), kde se od kandidátů požaduje stejný počet podpisů. Tento požadavek tedy vychází z již uznávaného demokratického mechanismu a nelze jej odmítnout.
- ▶ Evropský soud pro lidská práva (ESLP) ve věci Mathieu-Mohin a Clerfayt proti Belgii (1987) zdůraznil, že státy musí zajistit rovný přístup občanů k rozhodovacím procesům. Stát nemůže svévolně omezit volební nebo referendové procesy, pokud jsou splněny demokratické podmínky.

12.3 Jak na celostátní referendum

Povinnost státu umožnit referendum

- ▶ Článek 2 odst. 1 Ústavy: Lid je zdrojem veškeré státní moci.
- ▶ Článek 10 Ústavy: Mezinárodní smlouvy o lidských právech mají přednost před zákony.
- ▶ Článek 25 ICCPR a obecný komentář č. 25 Výboru OSN: Státy musí zajistit přímou účast občanů.
- ▶ Rozhodnutí ESLP: Státy nesmí bezdůvodně omezovat demokratické mechanismy.
- ▶ Doporučující směrnice OSN pro státy (2018): Občané musí mít reálnou možnost ovlivnit ústavní změny.
- ▶ Z těchto důvodů má Poslanecká sněmovna, Senát i prezident povinnost vyhlásit referendum, pokud občané splní stanovené podmínky, tedy shromáždí 50 tisíc podpisů. Jakékoli odmítnutí by bylo v rozporu s Ústavou ČR, Listinou základních práv a svobod a mezinárodními závazky ČR.

13. Co když nemáme ústavní zákon o celostátním referendu?

- ▶ V situaci, kdy chybí prováděcí zákon k určitému ustanovení Ústavy České republiky, je třeba vycházet přímo z ústavních principů a mezinárodních závazků. Článek 2 odst. 4 Ústavy ČR stanoví, že "každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá." Toto ustanovení zdůrazňuje zásadu legálního postupu pro občany, což znamená, že občané mohou jednat svobodně, pokud jejich jednání není výslovně zakázáno zákonem.
- ▶ V kontextu vyhlášení referenda, ačkoli dosud nebyl přijat obecný ústavní zákon o celostátním referendu, Ústava ČR v čl. 2 odst. 2 předpokládá možnost přímého výkonu státní moci lidem prostřednictvím ústavního zákona. Absence prováděcího zákona však neznamena, že by občané byli zbaveni práva iniciovat referendum. Naopak, na základě čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR mohou občané využít své právo na přímou demokracii, pokud jejich jednání není v rozporu s jinými platnými zákony.

13.1 Co když nemáme ústavní zákon o celostátním referendu?

- ▶ Mezinárodní závazky České republiky, jako je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (ICCPR), v čl. 25 zaručují občanům právo podílet se na vedení veřejných záležitostí přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců. Toto ustanovení podporuje implementaci mechanismů přímé demokracie, jako je referendum.
- ▶ Z výše uvedeného vyplývá, že v případě absence prováděcího zákona státní orgány musí respektovat ústavní práva občanů a mezinárodní závazky České republiky. Pokud občané iniciují referendum v souladu s ústavními principy a jejich jednání není v rozporu s platnými zákony, státní orgány musí takovou iniciativu přijmout a vyhlásit referendum. Tím bude naplněna zásada svrchovanosti lidu a respektována práva občanů na přímou účast na správě veřejných věcí.

14. Referendum a legislativa

- ▶ 1. Ústavní rámec referenda v České republice
- ▶ 2. Odpovědnost Poslanecké sněmovny a Senátu
 - ▶ a) Povinnost zákonodárce umožnit referendum
 - ▶ b) Mezinárodní závazky zavazující Českou republiku k referendu
 - ▶ c) Odpovědnost Parlamentu za nečinnost
- ▶ 3. Odpovědnost České republiky vůči EU a OSN

14.1 Referendum a legislativa

Ústavní rámec referenda v České republice

- ▶ Česká Ústava v čl. 2 odst. 1,2 stanoví, že:
 - (1) *Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.*
 - (2) *Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.*
- ▶ V současnosti český právní řád neobsahuje obecný zákon o referendu, ale podle čl. 10 Ústavy **je možné referendum**, neboť vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.
- ▶ Princip demokratického státu (**čl. 1 odst. 1 Ústavy**).
- ▶ Princip suverenity lidu (**čl. 2 odst. 1 Ústavy**).
- ▶ Závazky z mezinárodního práva (**čl. 1 odst. 2 Ústavy**).

14.2a Referendum a legislativa

Povinnost zákonodárce umožnit referendum

- ▶ Článek 6 Ústavy ukládá politickým stranám a zákonodárcům povinnost respektovat demokratické principy. Odmítání projednání referenda může být považováno za omezování přímé demokracie a porušení suverenity lidu.

„Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.“

- ▶ Článek 18 Listiny základních práv a svobod garantuje občanům právo podávat petice(návrhy), což znamená, že Parlament musí projednat podněty k referendu a nemůže je svévolně ignorovat.

„Petiční právo je zaručeno; ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi.“

14.2b Referendum a legislativa

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (ICCPR)

- ▶ Článek 25 ICCPR zajišťuje občanům právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo prostřednictvím volených zástupců.
- ▶ Obecná poznámka č. 34 Výboru OSN pro lidská práva k ICCPR zdůrazňuje povinnost států umožnit občanům efektivní účast na politickém rozhodování, což zahrnuje i referenda.
- ▶ Obecný komentář č. 25 Výboru OSN pro lidská práva k ICCPR ukládá povinnost zajistit občanům efektivní účast na politickém rozhodování, což zahrnuje i referenda.

14.2c Referendum a legislativa

Odpovědnost Parlamentu za nečinnost

- ▶ Ignorování požadavku na referendum je v rozporu s mezinárodními závazky ČR.
- ▶ V krajním případě to může vést k řízení u Evropského soudu pro lidská práva nebo k řízení před Výborem OSN pro lidská práva.

15. Povinnost institucí neblokovat proces vyhlášení referenda v českém právním prostředí

„V České republice neexistuje zákon o celostátním referendu, což znamená, že neexistuje zákonný mechanismus, jak referendum vyhlásit. Nicméně podle článku 2 odst. 1 Ústavy ČR lid vykonává státní moc prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní, nebo přímo. To znamená, že přímá demokracie (včetně referenda) je ústavně předpokládána, i když není zákonně upravena.“

- V této situaci je klíčový právě bod 27 obecného komentáře č. 25 ICCPR, který zajišťuje, že právo občanů podílet se na veřejných záležitostech nesmí být svévolně omezováno tím, že chybí prováděcí zákon.

„Stát nemůže argumentovat absencí zákona jako důvodem pro zablokování referenda, pokud občané splnili všechny ostatní ústavní požadavky.“

„Poslanecká sněmovna, Senát i prezident mají povinnost jednat v souladu s ICCPR a neignorovat vůli občanů, pokud 50 000 lidí podpoří návrh na vyhlášení referenda. (zachování rovnosti, spravedlnosti)“

15.2 Povinnost institucí neblokovat proces vyhlášení referenda v českém právním prostředí

V praxi to znamená:

- ▶ Poslanecká sněmovna je povinna návrh na vyhlášení referenda projednat, protože výkon státní moci musí být v souladu s demokratickými principy a mezinárodními závazky ČR (včetně ICCPR).
- ▶ Senát nemůže odmítnout projednání pouze s odkazem na absenci zákona, protože by tím porušil článek 25 ICCPR a základní demokratické principy.
- ▶ Prezident může podle čl. 63 odst. 2) Ústavy navrhnout referendum sám, takže pokud občané podají žádost, měl by tento návrh minimálně posoudit.

„Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.“

15.3 Povinnost institucí neblokovat proces vyhlášení referenda v českém právním prostředí

Pokud by instituce žádost o referendum ignorovaly nebo odmítly projednat, znamenalo by to:

- ▶ Porušení článku 25 ICCPR, protože by občanům bylo svévolně bráněno v účasti na politickém procesu.
- ▶ Porušení článku 1 odst. 2 Ústavy ČR, který říká, že Česká republika dodržuje své mezinárodní závazky (včetně ICCPR).

„Tento argument lze použít k vyvíjení právního (podání návrhu na celostátní referendum – právní akt) a politického tlaku na státní instituce, aby buď umožnily referendum, nebo přijaly zákon o celostátním referendu, který by občanům poskytl jasný proces jeho vyhlášení.“

16. Aplikace bodu 27 obecného komentáře č. 25 na žádost o vyhlášení celostátního referenda

- ▶ **Bod 27 obecného komentáře č. 25** Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (ICCPR) říká, že žádné právo chráněné článkem 25 ICCPR (**tedy právo občanů účastnit se veřejných záležitostí**) nesmí být vykládáno tak, že by mohlo být využito k omezení jiných práv a svobod chráněných Paktem. Zároveň instituce nesmí bránit výkonu tohoto práva, pokud je v souladu s ICCPR.

„27. S ohledem na ustanovení článku 5, odstavec 1 Paktu, jakákoli práva uznaná a chráněná článkem 25 nemohou být vykládána tak, že implikuje právo jednat nebo jako potvrzení jakéhokoli jednání směřujícího ke zničení nebo omezení práv. a svobody chráněné Paktem ve větším rozsahu, než jaký stanoví tento Pakt.“

17. Právo občanů požadovat referendum a bod 27 obecného komentáře č. 25

- ▶ Článek 25 ICCPR garantuje právo občanů podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců.
- ▶ Pokud občané prostřednictvím **50 000 podpisů** podají návrh na vyhlášení celostátního referenda, vykonávají tím své právo podílet se na správě věcí veřejných. (viz. Volba prezidenta)
- ▶ Podle bodu 27 obecného komentáře č. 25 žádná instituce nesmí toto právo svévolně omezovat nebo interpretovat tak, že by občanům bránila v jeho výkonu.

18. Referendum a jeho obsah – co instituce mohou a nemohou dělat?

- ▶ Instituce nemohou odmítnout referendum pouze proto, že se jim nelíbí jeho téma.
- ▶ Mohou odmítnout jen v případě, že návrh odporuje ICCPR, např. pokud by referendum směřovalo k porušení lidských práv nebo odstranění demokratického systému.
- ▶ To znamená, že instituce musí rozhodovat na základě právních, ne politických kritérií.

19. Proč se nebát slova „Projednání“

- ▶ Pokud parlament nebo vláda pouze vezmou návrh na vědomí a nijak nereagují, pak v praxi odstranili právo lidu účastnit se správy veřejných věcí.
- ▶ Tím porušují článek 25 ICCPR, který říká, že občané mají reálné právo se účastnit politického rozhodování, nejen být formálně vyslyšeni.
- ▶ Obecný komentář č. 25 odst. 27 výslovně říká, že státní moc nesmí uměle vytvářet překážky pro výkon práv – tedy ani nečinností.

19.1 Proč se nebát slova „Projednání“

- ▶ *Parlament a vláda mají povinnost přijmout opatření, která umožní občanům uplatnit jejich vůli (např. umožnit referendum).*
- ▶ *Pokud mlčí nebo se vymlouvají na neexistenci zákona o referendu, porušují mezinárodní právo i Ústavu ČR (čl. 1 – demokratický právní stát, čl. 2 – moc pochází z lidu).*
- ▶ *Soudy mají povinnost chránit práva občanů, a pokud by nečinností odstranily právo lidu rozhodovat, mohlo by to být důvodem pro ústavní stížnost.*

„Pouhé „projednání“ bez akce je ve skutečnosti zablokování práva občanů. Pokud instituce neumožní výkon práva na přímou účast, porušují nejen Ústavu ČR, ale i Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.“

20. Odpovědnosti za odmítání přímé demokracie a referenda

- ▶ Odmítání přímé demokracie a referenda znamená popírání práva občanů přímo se podílet na správě veřejných věcí. Takové jednání je v rozporu s přirozeným právem, mezinárodními závazky i základními principy demokratického právního státu.

1. Porušení článku 25 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (ICCPR)

Článek 25 garantuje právo občanů podílet se na správě veřejných věcí, a to nejen skrze volené zástupce, ale i přímo.

Jakékoli odmítnutí či znemožnění referenda ze strany jednotlivce či státních orgánů znamená omezování práva občanů rozhodovat.

Mezinárodní výbor pro lidská práva OSN (General Comment No. 25) jasně uvádí, že státy musí zajistit podmínky pro přímou účast občanů.

20.1 Odpovědnosti za odmítání přímé demokracie a referenda

Porušení přirozeného práva na sebeurčení

- ▶ Každý člověk má vrozené právo spravovat své záležitosti a rozhodovat o otázkách, které se ho týkají.
- ▶ Pokud někdo odmítá přímou demokracii, de facto popírá svrchovanost lidu a jeho právo rozhodovat o sobě.

„Takové jednání je proti základním principům spravedlnosti, rovnosti a legitimacy státní moci.“

20.2 Odpovědnosti za odmítání přímé demokracie a referenda

Porušení demokratických principů a ústavního pořádku

- ▶ Ústava ČR v čl. 1 odst. 1 říká, že Česká republika je demokratický právní stát – demokracie zahrnuje nejen zastupitelský, ale i přímý výkon moci.
- ▶ Článek 2 odst. 1 Ústavy stanoví, že lid je zdrojem veškeré státní moci, pokud občané požadují referendum, stát je povinen jim ho umožnit.
- ▶ Odmítání přímé demokracie odporuje principu suverenity lidu (čl. 2 odst. 1 Ústavy ČR).

20.3 Odpovědnosti za odmítání přímé demokracie a referenda

Porušení práva na svobodné vyjádření vůle občanů

- ▶ Odmítáním referenda je omezováno právo občanů vyjádřit svou vůli k důležitým otázkám.
- ▶ Pokud se lidem upře možnost přímého rozhodování, dochází k narušení demokratického procesu.
- ▶ Toto jednání odporuje zásadám rovného přístupu k politickým právům (zachování lidské důstojnosti).

20.4 Odpovědnosti za odmítání přímé demokracie a referenda

Kterýkoliv politik když odmítá přímou demokracii a referendum:

- ▶ Zneužití politické moci a nelegitimní vládnutí
- ▶ Pokud volení zástupci odmítají přímou demokracii, fakticky uzurpují moc, která jim nepatří.
- ▶ Stát existuje na základě vůle lidu – pokud ignoruje jeho právo rozhodovat, stává se nelegitimním a autoritářským.

Kdokoli, kdo odmítá přímou demokracii a referendum:

- ▶ Porušuje mezinárodní právo (čl. 25 ICCPR).
- ▶ Popírá přirozené právo lidí na sebeurčení.
- ▶ Omezuje ústavní právo občanů podílet se na správě státu.
- ▶ Přispívá k nedemokratickému a nelegitimnímu výkonu moci.

„Odmítání referenda není jen otázkou politického názoru, ale závažným porušením základních práv občanů a demokratických principů.“

21 Kdy může být odmítání referenda trestným činem?

- ▶ Jednotlivec má právo vyjádřit svůj názor, že odmítá přímou demokracii. To samo o sobě není trestné.
- ▶ Pokud ale státní orgán nebo úředník aktivně brání realizaci referenda bez zákonného důvodu, může se dopustit trestného činu (zneužití pravomoci, omezování politických práv).
- ▶ Pokud by šlo o organizované a systematické odmítání přímé demokracie s cílem udržet moc bez souhlasu lidu, mohlo by jít o útok proti demokratickému zřízení.
- ▶ Na mezinárodní úrovni může být odpovědný stát, pokud systematicky potlačuje právo občanů rozhodovat o veřejných věcech.

Pokud by odmítání referenda bylo součástí širšího autoritářského systému, mohla by být odpovědnost státních činitelů posuzována i před Mezinárodním trestním soudem (ICC).

22. Sankce za porušení povinností státem

Pokud státní orgány selžou ve své povinnosti vůči občanům, existují právní prostředky nápravy:

- ▶ Orgány činné v trestním řízení
- ▶ Ústavní stížnost k Ústavnímu soudu
- ▶ Mezinárodní ochrana (Evropský soud pro lidská práva, OSN – prvního opční protokol)
- ▶ Občanský odpor – pokud stát porušuje základní práva systematicky a bez možnosti nápravy, **občané mají podle Listiny základních práv a svobod právo na odpor (čl. 23).**

23. Postup občanů při požadavku na celostátní referendum dle 1. Opčního protokolu k ICCPR

- ▶ 1. **Národní úroveň** – vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků
- ▶ 2. **Mezinárodní úroveň** – stížnost k Výboru pro lidská práva OSN
- ▶ 3. **Výsledek řízení u Výboru OSN**

23.1 Postup občanů při požadavku na celostátní referendum dle 1. Opčního protokolu k ICCPR

1.a Národní úroveň – vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků

Občané musí nejprve využít všechny dostupné mechanismy v ČR:

- ▶ Petice o návrhu celostátního referenda
- ▶ Podání návrhu dle čl. 18 Listiny základních práv a svobod a zákona č. 85/1990 Sb., o právu petičním.
- ▶ Požadavek na poslance či senátory, aby rozhodli o vyhlášení referenda.
- ▶ Jednání v Poslanecké sněmovně a Senátu
- ▶ Pokud parlament odmítne projednat návrh, lze iniciovat veřejné slyšení v Senátu podle § 144 a 145 Jednacího řádu Senátu.
- ▶ Ústavní stížnost
- ▶ Podání k orgánům činným v trestním řízení

23.1 Postup občanů při požadavku na celostátní referendum dle 1. Opčního protokolu k ICCPR

1.b Národní úroveň – vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků

Občané musí nejprve využít všechny dostupné mechanismy v ČR:

- ▶ Žádost prezidentovi o vyhlášení referenda (článek 63 odst. 2 Ústavy – může dělat, co zákon nezakazuje)
- ▶ Prezident může mít roli v procesu (např. rozhodnutí o vyhlášení referenda).
- ▶ Pokud prezident odmítne, lze požadovat jeho přezkum u Ústavního soudu.
- ▶ Ústavní stížnost

„Pokud Poslanecká sněmovna, Senát nebo prezident **odmítnou referendum vyhlásit** a občané mají za to, že tím **došlo k porušení jejich práv (např. práva na účast na veřejných záležitostech dle čl. 25 ICCPR)**, lze podat ústavní stížnost k Ústavnímu soudu ČR.“

„Pokud Ústavní soud **stížnost zamítne nebo odmítne přijmout**, jsou vnitrostátní opravné prostředky vyčerpány a lze se obrátit na **Výbor pro lidská práva OSN**.“

23.2 Postup občanů při požadavku na celostátní referendum dle 1. Opčního protokolu k ICCPR

Mezinárodní úroveň – stížnost k Výboru pro lidská práva OSN

Podmínky stížnosti:

- ▶ *Petenti musí být přímými oběťmi porušení práva na účast na veřejných záležitostech (čl. 25 ICCPR).*
- ▶ *Musí doložit, že vyčerpali všechny vnitrostátní prostředky.*
- ▶ *Stížnost musí být podána do 5 let od posledního rozhodnutí českých institucí.*

23.3 Postup občanů při požadavku na celostátní referendum dle 1. Opčního protokolu k ICCPR

Obsah stížnosti:

- ▶ Identifikace petentů.
- ▶ Popis porušení práv:
- ▶ Neumožnění referenda porušuje právo na přímou účast občanů na veřejných záležitostech dle čl. 25 ICCPR.
- ▶ Stát nesplnil mezinárodní závazky z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.
- ▶ Důkazy:
- ▶ Kopie zamítnutí návrhu parlamentem.
- ▶ Rozhodnutí Ústavního soudu.
- ▶ Důkazy o podání petice a dalších právních kroků.

23.4 Postup občanů při požadavku na celostátní referendum dle 1. Opčního protokolu k ICCPR

Podání stížnosti:

- ▶ Stížnost se zasílá Výboru pro lidská práva OSN na adresu:
- ▶ *Office of the High Commissioner for Human Rights*
- ▶ *United Nations Office at Geneva*
- ▶ *1211 Geneva 10, Switzerland*
- ▶ Lze ji také odeslat e-mailem na *ohchr-petitions@un.org*.

23.5 Postup občanů při požadavku na celostátní referendum dle 1. Opčního protokolu k ICCPR

Co očekáváme - **Výsledek řízení u Výboru OSN**

Pokud Výbor rozhodne, že došlo k porušení čl. 25 ICCPR, vydá doporučení českému státu:

- ▶ ***Umožnit referendum.***
- ▶ ***Poskytnout občanům přístup k rozhodovacím procesům.***
- ▶ ***Zajistit budoucí nápravu v legislativním procesu.***
- ▶ ***ČR má mezinárodní závazek se jím řídit.***

24. Postup po kladném stanovisku Výboru pro lidská práva OSN

- ▶ 1. Požadavek na implementaci doporučení Výboru OSN
- ▶ 2. Podání podnětu k Radě pro lidská práva OSN
- ▶ 3. Další kroky v rámci OSN a Evropské unie

24.1 Postup po kladném stanovisku Výboru pro lidská práva OSN

Požadavek na implementaci doporučení Výboru OSN

- ▶ *Cíl: Donutit českou vládu a parlament, aby respektovaly závěry Výboru.*
- ▶ Postup:
- ▶ *Oficiální výzva české vládě a Parlamentu ČR*
- ▶ *Odeslat oficiální dopis vládě, Senátu a Poslanecké sněmovně s požadavkem na implementaci doporučení Výboru OSN.*
- ▶ *Žádat vyjádření, jak bude stát závazek plnit.*
- ▶ *Tlak přes veřejné slyšení v Senátu*
- ▶ *Žádat senátory o svolání veřejného slyšení, kde se bude projednávat závěr Výboru OSN.*
- ▶ *Informování médií a veřejnosti*
- ▶ *Zveřejnění rozhodnutí Výboru OSN a jeho důsledků.*

24.2 Postup po kladném stanovisku Výboru pro lidská práva OSN

Podání podnětu k Radě pro lidská práva OSN

- ▶ Pokud česká vláda odmítne rozhodnutí Výboru OSN respektovat, lze eskalovat problém k Radě pro lidská práva OSN (HRC – Human Rights Council).

Postup podání podnětu k Radě OSN:

- ▶ Příprava stížnosti
- ▶ Stížnost se podává v rámci „Postupu 1503“, což je mechanismus Rady OSN pro řešení závažného porušování lidských práv.

Musí obsahovat:

- ▶ Popis porušení práva na účast na veřejných záležitostech (čl. 25 ICCPR).
- ▶ Důkaz o tom, že stát nerespektuje rozhodnutí Výboru OSN.
- ▶ Seznam všech kroků, které občané podnikli v ČR.
- ▶ Dopady na občany (např. že jim bylo odepřeno právo rozhodovat o zásadních otázkách prostřednictvím referenda).
- ▶ Podání stížnosti k Radě pro lidská práva OSN

24.3 Postup po kladném stanovisku Výboru pro lidská práva OSN

Podání stížnosti k Radě pro lidská práva OSN

▶ Stížnost se posílá na adresu:

- ▶ *Complaint Procedure Unit*
- ▶ *Human Rights Council Branch*
- ▶ *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*
- ▶ *United Nations Office at Geneva*
- ▶ *1211 Geneva 10, Switzerland*
- ▶ *Lze ji zaslat e-mailem na cp@ohchr.org.*

Přijetí stížnosti a zahájení řízení

- ▶ Rada pro lidská práva přezkoumá stížnost a pokud ji shledá oprávněnou, může:
- ▶ *Vyzvat Českou republiku k vysvětlení a nápravě.*
- ▶ *Přizvat české zástupce na jednání Rady OSN v Ženevě.*
- ▶ *Vydat mezinárodní doporučení a zařadit ČR na seznam států porušujících občanská a politická práva.*

24.4 Postup po kladném stanovisku Výboru pro lidská práva OSN

Další kroky v rámci OSN a Evropské unie

Pokud Česká republika stále odmítá referendum umožnit, lze podniknout následující kroky:

- ▶ **OSN – Vystoupení na zasedání Rady OSN v Ženevě**
 - ▶ Požádat o možnost přímého vystoupení a prezentace případu.
- ▶ **Evropská unie – Stížnost k Evropské komisi**
- ▶ **Požádat Evropskou komisi o zahájení řízení proti ČR za porušování základních demokratických práv.**

25. Postup podání stížnosti k Evropské komisi

Pokud Česká republika odmítne respektovat rozhodnutí Výboru OSN o právu občanů na referendum, lze se obrátit na Evropskou komisi (EK), která dohlíží na dodržování práva EU.

Členské státy EU jsou vázány: Listinou základních práv EU (LZPEU)

Čl. 11 – Svoboda projevu a informací (včetně práva na politickou účast)

Čl. 12 – Svoboda shromažďování a sdružování (včetně práva organizovat petice a iniciativy)

Čl. 41 – Právo na řádnou správu

Smlouvou o Evropské unii (SEU)

Čl. 2 – Principy demokracie a právního státu

Čl. 10 – Občané se podílejí na demokratickém rozhodování

Čl. 11 – Povinnost EU naslouchat občanům

„Pokud ČR brání občanům v referendu, porušuje své demokratické závazky a je možné podat stížnost k Evropské komisi.“

26. Postup podání stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva (ESLP)

Evropský soud pro lidská práva (ESLP) ve Štrasburku je poslední možností, jak vymáhat právo na referendum, pokud české úřady, Ústavní soud, Evropská komise i OSN selžou.

Česká republika je vázána Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv (EÚLP). Stížnost se bude opírat o:

Článek 10 EÚLP – Svoboda projevu

Právo občanů vyjadřovat politické názory včetně referenda.

Článek 11 EÚLP – Svoboda shromažďování a sdružování

Právo občanů kolektivně prosazovat změny ve státě.

Článek 3 Protokolu č. 1 EÚLP – Právo na svobodné volby

Zahrnuje právo občanů účastnit se rozhodování o zásadních otázkách.

Evropskému soudu pro lidská práva (ESLP) již dříve rozhodoval, že státy musí zajistit efektivní politickou participaci občanů.

27. Pokud vše selže (Ústavní soud ČR, EU, OSN, mezinárodní ochrana)

Čl. 23

- ▶ „Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.“
- ▶ **OPRÁVNĚNĚ ODSTRANIT PŘEDSTAVITELÉ JAKÝMKOLIV ZPŮSOBEM I ZA POUŽITÍ SÍLY !!!**

K právu na odpor doporučuji shlédnout video Marka Pavky na tomto odkaze: https://youtu.be/T47LseStKTc?si=mlnrGo2axYcoSJL_

28. Závěr

- Presentaci si budete moci stáhnout na stránkách www.forumlidu.cz

Děkuji za pozornost